

Cartes de Maria Antònia Salvà a Miquel Duran (1947-1953)

XIII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Francesc Lladó i Rotger¹

Aquestes cartes són la continuació de les que presentàrem a les comunicacions de les X, XI i XII Jornades d'Estudis Locals dels anys anteriors. Remetem el lector a aquelles comunicacions, especialment a la primera, tant pel que fa a la introducció i la contextualització com a la bibliografia. Volem agrair a la família Duran les facilitats que ens ha donat en l'accés a aquests documents, sense les quals aquest treball hauria estat impossible. En aquesta edició presentam també una altra comunicació amb les cartes de Duran a Salvà que es corresponen a les de la present.

Les missives que mostrem en aquestes jornades van de 1947 a 1953 i són les darreres que s'escrigueren, car Duran va morir el 1953 i Salvà, el 1958. Aquestes cartes estan caracteritzades per l'avançada edat dels dos corresponents i per l'acostament de la mort que tots dos esperen com a porta per anar al cel. Un tema recurrent són les malalties —ella diu humorísticament “caldera vella, bony o forat”— i també la mort del éssers estimats que ella relata a l'amic. Salvà és víctima de constipats, mal de ventre i reuma que li resplendeix al cervell. La poetessa li conta les morts dels seus dos germans ocorregudes en poc temps. Li explica la mort del germà major i, amb tota classe de detalls, com l'amortallaren amb l'hàbit de Sant Francesc. També li conta la mort del germà Toni i de l'estreta relació que els unia. Després d'aquesta, la poetessa diu que té vuitanta-tres anys i es troba envellida físicament i mentalment. Les cartes de Salvà també inclouen les xacres i malalties freqüents, l'esgotament literari i les poques ganes de llegir i escriure que progressivament afecten la poetessa a causa de la vellesa, diu que es prepara per a la “reunió eterna”. No debades, comenta que la vida és una mescla de penes i consolació regida per la Providència.

La poetessa, per diverses raons, es veu obligada a viure a la ciutat i té una gran alegria quan van a l'Allapassa. Podem veure que Salvà va a passar uns dies a Alcúdia amb la germana de Miquel Costa i Llobera, i recorda algunes excursions que havien fet per allà, al Port d'Alcúdia, al Mal Pas i l'Albufera. A les cartes també hi ha contínues referències al món editorial. Parlen amb freqüència dels goigs, dels

¹ Doctor en Filosofia per la UIB.

quals Salvà diu que no entén la música per “no entendre de nota”. Comenten els goigs de Santa Catalina Tomàs de Salvà, i aquesta alaba a Duran els “Dolors i goigs de sant Josep” fets per ell mateix i els de Maria Assumpta, amb els quals premiaren Duran al Certamen Marià, per la qual cosa rep l'enhorabona de Salvà. La poetessa agraeix a l'amic els ànims que li dona per la propera publicació de les seves obres completes, tot i així ella no hi està gaire esperançada a causa dels temps que corren de persecució de la llengua catalana. En les cartes posteriors veim que només publiquen *Espigues en flor* i que aquí s'aturen. Així mateix hi és present la censura, Salvà comunica a Duran que els censors de Madrid no van de traduccions, però que gràcies a un amic ha pogut publicar *Mirèio*. També esmenten els escrits que fan per commemorar l'aniversari de la mort de Miquel Ferrà. Així mateix hi apareix l'alegria que produeixen els 9 néts de Salvà i les poesies que li inspiren. També veim com Salvà té l'amic Duran com un guardià dels seus poemes, car en una ocasió que no en troba un li demana a veure si el té.

És curiós que a la darrera carta enviada per Salvà a Duran, només uns mesos abans de la seva mort, li deia parlant d'aquesta: “Preguem un per l'altre, que pot-ser V. i jo la tenim ben aprop.”

Hem de comentar finalment que les dues darreres cartes van dirigides a Llorenç Maria Duran, fill de Miquel Duran. Una, amb motiu de la mort del seu pare, i l'altra és una felicitació de Nadal de l'any 1953, any del traspàs de Miquel Duran.

En fi, unes cartes ben sucoses que ens informen de la vida quotidiana de Maria Antònia Salvà en aquests anys finals de la seva existència, de la dificultat en la lectura i en la producció literària. Uns documents que ens assabenten, a més, de com es vivien la vellesa, la malaltia i la mort en una família benestant mallorquina.

Conclusions als dos epistolaris

Amb aquesta entrega s'acaba tant l'epistolari de Duran a Salvà com el de Salvà a Duran. Són un total de 60 cartes de part de Salvà i de 58 per part de Duran. Aquestes foren escrites entre el 1909 i el 1953, any de la mort de Duran. Pel que fa a la temàtica de les cartes remetem el lector a la comunicació “Cartes de Miquel Duran a Maria Antònia Salvà (1910-1927)”, que presentàrem a les X Jornades d'Estudis Locals d'Inca, al principi de la qual hi ha una introducció a l'epistolari i una relació dels temes que tracten.

Creim que amb la publicació d'aquestes 118 cartes hem contribuït a un major coneixement tant del poeta, editor i activista cultural Miquel Duran, com de la poetessa Maria Antònia Salvà. En elles, hi queda ben reflectida la relació poètica i d'amistat que mantengueren. El nostre desig és que aquestes dades puguin servir per a un major coneixement dels dos personatges que faci possible, ajuntant-les amb altres dades, la biografia que es mereixen tant l'un com l'altra. Creim que la informació aportada i la que ha sortit nova, des de la publicació de la biografia de Miquel Duran, escrita per Gabriel i Miquel Pieras l'any 2000, podrien dur a una ampliació d'aquesta biografia, a la qual animam els dos autors.

Per altra banda, creim que la informació continguda en aquest epistolari no només contribueix a enriquir el coneixement de les biografies de Duran i de Salvà, sinó també a conèixer millor la vida quotidiana i cultural de dues ciutats mallorquines: Lluçmajor i Inca.

En fi, voldríem que aquestes dades no quedassin aquí, arxivades, sinó que fossin com una llavor que el pagès escampa a la tardor, segur que a l'estiu donarà unes bones i abundants messes.

CARTES

45

Molt estimat amic Duran: Com vos no m'oblidau, jo tampoc a vos; apart de lo que hi venc oblidada per les moltes i moltíssimes atencions que vos dec en el curs de la nostra tan llarga vida, hi ha encara el sentiment cristià i l'amor a les lletres patries que acaben d'unir els nostres esperits amb un triple cordell inrompible.

Molt satisfeta de que a la vostra boníssima esposa li hagi provat la temporada de camp, y desitjant que promte vegeu completament refeta la seva importantíssima salut, em plau considerar-vos transformat amb un veritable Patriarca, que es bell el doblegar els 80 anys amb juvenesa íntima rodejat d'una admirable corona de fills i de nets, i amb bona salut d'ànima i de cos, (encara que s'hagi de fumar trompatilla). — En quant a mi, no em puc queixar per mes que els anys no em passin debades, i que em vegi en camí d'assolir també els 80, que el meu germa Francesc acaba de complir aquest Setembre. —Patesc, això sí d'una certa desgana literaria; no llegesc i a penes escric, cosa que pot esser efecte de l'edat.

Molt i molt he agraida la vostra simpatia i benvolença per l'anunciada publicació de les meves “*Obres*” que Deu vulgui, si convé dur a bon port...! De la realització del projecte primitiu, (i no per manca de bona voluntat en l'editor) en duptaré mentres no el vegi complit, i mes encara de l'èxit de l'edició, donats els temps actuals i els entrebancs que surgen per tots endrets. — De cada dia em sent mes desesperançada.

Molt veritables i oportuns els vostres rims “Per la modestia cristiana” i ¡tant-de-bo servissin de qualque cosa a la gran part del jovent del dia qui *s'ha begut el seny!* — Com a parella dels vostres versos, inclòc el recent prospecte barceloní, que no cal que em retorneu.

I acabant per allà on havia de començar us desitja una santa i alegre festa de Sant Miquel en companyia de la vostra esposa i de tota la família, vostra sempre cordial amiga.

Maria-Antònia Salvà
L'Allapassa — Setembre de 1947

46

Lluçmajor 23 de gener — 1948

Molt estimat amic Duran: Ara mateix —divendres 23 dels corrents—, amb grandíssima i dolorosa sorpresa, acab d'enterar-me del traspàs de la seva boníssima esposa acorregut ja fa dos dies. Ho he sabut p'el “*Correo*” d'ahir, a entrada de fosca i no cal dir amb quin sentiment m'unesc a la pena i pregaries de vostè i de tots els seus fills i filles, pregaries per l'ànima nobilíssima de la difunta que es de creure que ja en possessió del Be infinit intercedirà pels que tant estimava en vida i que se li han de reunir un dia eternament. Quin suport en la perdua d'els sers volguts es la conformança en la Voluntat de Deu, el *sursum corda!* de les ànimes verament cristianes. Pero l'enyorança de la presència *visible* dels que estimarem, es natural que ens resti al cor, i Nostre Senyor no s'ofen de les llàgrimes que per ells vessam. Es mes, aquestes llàgrimes, acatant la voluntat divina, son ja un positiu consol.

Demà, ajudant Deu, oferiré en sufragi de la seva dolça esposa missa i comunió, ja que vaig ignorar el dia del funeral. El meu germà, molt i molt decaigut, s'uneix també al meu condol que es sinceríssim.

Sempre ben afma amiga en Crist.
Maria-Antònia Salvà

47

Lluchmajor 21 de Març de 1948

Caríssim amic en Jesus i Maria: Perdoni que no li hagues escrit encara per acusar-li rebut de la seva sentidíssima i de mi molt agrada carta en que em contava el traspàs de la seva santa esposa i la intensa pena de vostè per haver-la perduda —temporalment, no mes, ja ho sap— pero quin buit tan doloros després de 40 anys de viure un per l'altre, i per un cor com el seu, que es revela tot en la lletra que m'escrigué!

I ara recentment, he sabut que la seva filla Francisca, que tenia tan ben maridada, havia hagut de ingressar a una clínica per esser operada d'un tumor al ventre. Oh, com m'ha sorpresa la notícia, i com els he compatit a tots, i a V. en particular! Un cop dins l'altre! i m'ha fet pensar en les paraules que m'escrivia un sant amic després d'haver-li jo manifestada la meua condolença per un soscaire que havia patit, i ell me digué: “això son carícies de nostre Senyor que ens vol fer els últims retocs a fi de que ens puguem presentar perfectament acabats quan Ell ens cridi.”

Desig sobre com segueix la seva filla pero no cal que m'escrigui perquè la qui em donà la notícia, una senyora d'Inca qui va allà per les proximes Pasques i els coneix molt a Vostes, s'encarregarà de portar-me notícies.

x x x

Supos que deu sobre que —a la fi!— s'es publicat el primer volum de les meves Obres, que es el llibre “Espigues en flor” agotat fa tant de temps. — Si acas no el tingues (dedicat) de la primera edició, faci favor d'avisar-m'ho, que li enviaria un exemplar d'aquesta d'ara, que com és propietat de l'editor i aquest m'ha enviat un número limitat d'exemplars, he pres la precaució d'anar-ne enviant als amics qui no en tenen de la primera, tota vegada que el llibre en l'edició nova no es augmentat d'una sola lletra. Doncs si no tingués el tal llibre amb dedicatoria, (cosa que jo no record) m'ho digui, i tindrè el gust d'enviar-la-hi.

Moltíssimes gràcies dels recordatoris de la seva Maria, que Deu tenga. El meu germà le hi agrai també molt, i m'encarregà que le hi digués. Avui s'en es anat a S'Allapassa amb el seu fill i família per alguns dies. Com pel seu mal necessita diàriament la intervenció del fill i aquest no pot deixar els interessos d'allà, continuament van i venen, i això li prova molt al pare que diu que el seu decaïment te ara una temporada relativament bona.

Amb afectuoses salutacions pels seus, resta sempre de V. bona amiga en Crist

(avui 22-III-1948)
Maria-Antònia Salvà

48

S'Allapassa 4 d'Agost – 1948

Benvolgut amic Duràn: Ahir 3 dels corrents m'arribà a mans la seva carta datada el 16 de Juliol i cursada després. Em vaig alegrar de cor del que em diu de la seva filla Francisca, que sia quedada tan bé després de la delicada operació per que hagué de passar, i que la tenguí ara al seu costat, amb el marit per la temporada d'estiu en aqueixes delicioses encontrades d'Alcudia, tan avinents al repòs de l'esperit. Així es la vida: mescla de penes i de consolació, combinades per la sabia Providència del Pare qui està en el cel per la seva Gloria i pel nostre be eternal.

També nosaltres l'hem correguda per una bona temporada. El meu germà Francesc fou Viaticat i Extremunciat el 31 de Maig a causa d'una gravíssima pulmonia que alarmà molt el metge, i de la que, per mercé de Deu, pogué triomfar. Un cop ell en convalescència, quant encara no havia sortit de casa, s'hagué de retra la seva filla, Na Pepa, amb unes altes febres que em feren temer per la tifoidea, recordant la que havia passat sa mare, alguns anys abans de morir. Deu volgué que no arribas a tant, i tambe poguerem cantar victòria. Ara un i altra estan be, tant que *ell* a punt casi be de complir els 81 anys ha tornat armar els pinzells i pinta, com aquell qui diu, de sol a sol, un quadro que ja tenia començat abans de la malaltia: un quadro franciscà, original seu i de moltíssimes figures. “El capítol de les estores” ¿Sap?

I de mi que li diré? Això de “l'edició” es cosa de l'editor i poca feina me dona. A més, amb el temps que correm no es per fer-s'hi il·lusions. Una gran part del meu *Opus* son traduccions i la censura de Madrid no va de traduccions. Gràcies a la intervenció d'algun bon amic, ha alçat la negativa a “*Mireia*” (que ja tenia donada) i aquest poema sortirà, a la fi, quan sia possible. — Fins ara, de les ditxoses *Obres* no es sortit mes que un tom... i gràcies.

Fa temps que estic molt elisa, literàriament sobre tot. He perdut el gust per la lectura, que aviat me cansa, i el delit per escriure. Pot ser sia això efecte de l'edat, perquè de salut estic prou bé. — En canvi Vostè, qual-se-vol diria que *fa es revert*. Vaig veure una poesia seva que em deixà admirada per lo sentida, correcte i perfectíssima. Crec que era amb motiu del pas per Inca de la Mare-de-Deu de Lluch. Em vengueren ganes d'escriure-li i no ho vaig fer, (que en el dia, aquella lassitud de que venc de parlar-li em fa quedar incorrectament amb els amics, tan vius, sempre en el meu afecte!)

Les notes sobre En Costa que V. ha llegit a “*Cristiandad*” son cosa antiga. Havent-me demanat col·laboració per aquell Num. i no sentint-me en coratge d'escriure res de nou, vaig enviar aquelles “Notes” d'anys enrera. Per cert que m'ho feren *molt tort* els de la dita revista en encapsalar la senzillesa del meu escrit amb aquell títol pompós i cursi per demés posat en lletres vermelles, el qual feren passar com a meu sense que ho hagi estat mai, al contrari, que pel seu contingut em samblà que em posava en ridícul davant el públic. (Això amb la millor intenció del mon, ja no cal dir-ho) però ¿Qui ha vist mai, exhibir-me jo a mi mateixa com una “*alma de poeta*”?

x x x

Per dos anys consecutius som estada a Alcudia, *obsequiadíssima* per la meua inefable amiga Na Catalina Costa. Que be s'hi està prop d'ella, i quines excursions tan interessants i memorables les que ferem juntes per aquells bells paratges, el Port, el Mal-Pas, l'Albufera... Enguany volia ella que hi tornàs, i n'he desistit, en raó del meu estat d'ànim, així le hi he escrit. — Al meu pas per Inca, vaig anar a saludar-lo a Voste i no el trobí. Era, com enguany d'estiueig. — Ja cal que els qui ens hem estimat de bon cor i som avençats en la vida, com Na Catalina, com Vostè, com jo, ens preparem

amb pau i repos d'esperit per la reunió eterna. Tants d'essers amadíssims com ens han precedit, en la pau de Deu! – Ha escrit res p'En Ferrà? – En paperet a part li copiaré el meu humil tribut.

Cordials salutacions a tots els seus. Enhorabona per la salut de Na Francisca i per Vostè tota la bona amistat de sempre. *In Christo*,

Maria-Antònia Salvà

49

Lluchmajor 15 de Maig – 1949

Inoblidable i sempre molt estimat amic Duràn: Fa massa temps que li vull escriure, i li voldria dir tantes coses que casi no se per on començar. Ho faré per les mes recents: No te idea de la íntima satisfacció que vaig tenir de saber-lo premiat al darrer Certamen Marià, celebrat a la capital mallorquina el passat diumenge, i de que assistís a l'Acte, i de que hi fos tan justament ovacionat pel públic, qui, honorant-lo a Vostè, honorava en primer lloc el Bon Deu i la seva Mare Puríssima, s'honorava a si mateix com a poble, i a la nostra estimada Roqueta i a la llengua dels nostres avis, i ... Que li diré? Que en virtut de la comunitat de idees i d'apreciacions que m'uní un dia als nostres incomparables amics Costa i Ferrà m'atrevesc avui a felicitar-lo en nom d'ells, no menys que en el propi. Quina alegria haurien tingut —ho sé cert— tan un com altre d'assistir a-n aquest triomf de V., tant l'estimaven! Sigui tot a Gloria de Deu.

x x x

Els set *Dolors i Goigs del Patriarca Sant Josep* dels quals m'envià V. uns exemplars, arribats que foren dins l'any corrent, son, pel meu gust una maravella, i no vacil·laria en posar-los en primera línia de tot quan ha escrit fins al present. Quina vellesa mes gloriosament fructífera la de Vostè! – L'estampa, amb la musica i el dibuix – sortida dels seus *Obradors de Ca-nostra*, *Inca*, li queda molt bé, i es ben digna d'honorar la col·lecció dels “Amics dels Goigs” per nombrosa que ella sigui.

x x x

Una altra *delícia* de la que encara em pens que no li havia acusat rebut, amb tant com em guanyà el cor desde el moment de la seva arribada, es el retrat de la seva neta Annetta, que a mes d'una bellesa infantil, es un veritable encís, una *poesia vivent* – “*Los niños son la verdadera poesia del mundo*” (No record be si es en Selgas[?] o Fernan Caballero qui ho diu així, però és la pura veritat). En quant a l'Annetta massa s'endevina pel sol retrat que “no es ploradora,” “que es fa estimar de tots,” i que “la seva alegria s'encomana a tot-hom. Sé una mica el [que] son aquestes coses: El mes qui ve, (Juny) es esperat en aquesta casa el quart nadó, quant el mes gran, en Francesquet, no sortirà dels seus 4 anys fins a la segona quinzena d'Agost. Comencen a esser moltets, però estan ben bons, gracies a Deu, i son l'alegria d'aquesta casa. – Amb aquest que tenim en porta, seran ja 9, (ajuntant-hi els dos d'En Jaume i els tres de Na Maria de Gracia, filla del meu germa Toni), els que per dret propi em podràn donar nom de *tia-avia*. “Creixeu i multiplicau-vos” digué Deu als nostres primers pares tan tost els hagué creat. Benhaja la benedicció de Deu damunt les families cristianes! – De “*no-ni-no*,” de “*vou-veri-vou*,” d’*“arri somerata”* de “*pic-per-a-dit*” de “*boqueta de sucre*” i *sa rateta i es cabrit de la vinya*, i qualche *tosquet*, adesiara, ja en duc un bon raig a la bandolera. Deu ens el faci bons i avenguts en tot i per tot, amèn.

Al meu germà Francesc l'hem tornat tenir ben com-se-vulla d'un nou atac de la seva malaltia, però una volta mes ha re-eixit i avui torna esser a S'Allapassa amb el matrimoni jove i part de la mainada.

També jo l'he correguda fort-ferm aquesta primavera amb refredats i tossines, i decandiments de tota mena, i... “*caldera vella bony o forat*”.

Amb afectuosos records a tots els seus, resta sempre de voste admiradora i ben devota amiga en Crist

Maria-Antònia Salvà

Acabada dimarts, dia 17

50

Lluchmajor 22 d'Agost 1949. (dilluns)

Molt estimat amic Duràn: De tot cor, avui, cap-vuitada gloriosa de Santa Maria Assu[m]pta, el vull felicitar de bell-nou per aquests deliciosos *Goigs* tan acertadament premiats al Certamen Marià, que jo encara no coneixia i que m'arribaren pels volts de la festa de les festes, la de la Mare-de-Deu *nostra*, la Mare-de-Deu d'Agost que enguany, particularment, ump[l] d'alegria i d'esperança el poble Cristià. – Em sembla que la merescudíssima distinció per Vostè obtinguda en l'esmentat concurs, ha d'esser la joia de les joies dins la seva llarga vida, el coronament de la mateixa, com si la Mare-de-Deu en persona l'hagués volgut associar amorosíssimament a l'Homenatge que li dedicava son cor de fill, el cor de Vostè, sempre tan vibrant de pura emoció Cristiana i Mariana.

Tot, tot, en l'exemplar que m'envia es una exquisidesa. No dupt un moment que la música qui l'acompanya sia bell complement de la lletra, encara que jo (pobre de mi, som ben de planyer!) no pugui entendre de nota; en quant a la part gràfica, ja ens tenen ben avesats a la perfecció els *Obradors de Ca-nostra*, i amb tot, aquesta vegada casi diria que s'han excedit a si mateixos.

Enhorabona a tots i molt particularment a V., bon amic. Que Deu li dó salut i llargs anys de vida, si convé, com li desitja sa vella amiga en Crist.

Maria-Antònia Salvà

P. S. Li voldria dir mes coses, pero no puc avui. Estic esperant que em venguin a cercar per anar al camp tan desitjat! Despres de la llarga tongada de malalties i soscaires que hem passat i dels que, per mercè de Deu, hem pogut triomfar. Alabat sia Deu!

51

Lluchmajor diumenge del Ram – 1950

Molt estimat amic Duràn: Ja ho veu, quin mon es aquest! – El traspàs del meu caríssim germa Francesc em té atuïda, inaugurant, per mi una nova etapa —possiblement la darrera— de la meva tan llarga vida. Passen dies i dies i l'aclaparament moral no m'arriba a passar. Sentia un *rau-rau* a dins el cor de no haver-li escrit encara; pero es que no m'acontentava amb una simple targeta de pocs mots, com he hagut de fer amb una gran majoria de tants i tants d'amics com s'han sumat a la nostra pena. A V. volia escriure-li llarg i no trobava l'hora, a mes de que el sentiment mateix em tenia la ploma enrocada i de que encara no m'han enviat els recordatoris.

Ja n'hi enviaré un, si Deu ho vol. — El ràpid desenllas d'aquella preciosa i treballada vida es presentà sobtadament, el mateix dia que del metge tenia el bon malalt ordre de deixar el llit. Inesperadament li entrà un mal estar, perdé la noció de tot, perdé la paraula que ja no tornà a recobrar. Vingué el metge de capçal i un altre metge —ingeccions de tota mena, tot fou inútil— correguerem pel Superior del Convent, no hi era, vingué un altre frare, jo mateixa vaig llegir-li la recomanació de l'ànima. Debades s'expià un moment de lucidesa per poder viaticar el pacient, però aquest moment no es presentà, no més pogué rebre l'Extrema Unció i la Benedicció Apostòlica, sense donar-se'n compte, al pareixer, i passat algun temps, suaument, placidament casibe sense agonia, la seva ànima privilegiada passà, d'aquest mon de miseries al Si de Deu a qui tant havia estimat i servit durant la seva vida terrenal. “Ha mort com un Sant” digué el bon religiós que li havia assistit en sos darrers moments i que, amb tots nosaltres i una Germana de la Caritat rodejarem el llit de mort. Descans en Pau! El cop fou terrible, però consolador a la vegada, perquè calia haver-lo vist de prop per sebre qui era ell.

El cadaver, que segons deixà disposat el difunt, fou amortallat amb l'habit cendrós de Sant Francesc, posada la capulla, cenyit el cordó, sandalies de cuir als peus descalsos i una tosca creu de fusta a les mans dins una caixa modesta, fou col·locat en terra, damunt un drap negre, als peus d'un gran Sant Crist familiar, que ell estimava molt. — Així, fou portat a l'alcova de la planta baixa de ca-nostre, transformada en capella ardent, les parets de la qual eren estat previament drapades de domàs vermell, per disposició de la família.

Una cosa semblant ocorregué amb el funeral que li dedicaren els P. P. Franciscans d'aquest poble, que, malgrat l'humilitat del túmul central, (o en gran part a causa d'ella), pels magnífics brandons de cera obscura de que fou envoltat, per l'esplendida il·luminació de la Capella de la Comunió, (la cupula de la qual, lo mateix que el clàssic Betlem havia decorat el bon Terciari amb son pinzell), i sobre-tot per l'insuperable i afinadíssim cant Gregorià, fou cosa verament principesca. Deu els ho pagui, als exquisits religiosos, fills del magnànim Sant Francesc d'Assis, i als bons amics qui —com vostè, han sentida la simpatia fonda del nostre car difunt i l'han comanat a Deu.

Jo, de vegades no hi puc fer de mes, i m'entra una enyorança! Sembla que es mon pare que s'es tornat morir. — Gracies, en nom de tots i molt particularment de la seva invariable amiga en Crist

Maria-Antònia Salvà

52

Inoblidable amic Duràn: He tinguda una viva satisfacció de veure el seu nom premiat al Certamen Literari recentment celebrat a Palma i particularment amb el premi que correspon al tema “Fe” ¡Això encare, després dels inefables Goigs de l'Assumpta! Es com si Nostre Senyor volgués signar ja en aquest mon, el Pròleg —tan merescut! de la glorificació *definitiva* de Vostè en el cel. Enhorabona cordialíssima.

De mi que podria dir-li? He passat una temporada ben com-se-vulla amb un reuma dolorosíssim que em resplandia dins el cervell “*caldera vella bony o forat*” — Ara per mercè de Deu estic mes be, poguent fer vida ordinària sigui tot a gloria d'Ell.

Ben afma sempre
Maria-Antònia Salvà
2 de juny de 1951

53

Lluchmajor 18 de juny -1951

Il·lustre poeta i molt estimat amic Duràn:

Dos mots no mes perquè estic amb un peu alt per anar-me'n avui a S'Allapassa a on fa mesos i mesos que no som estada, i això m'ha exterevida una mica.

Una volta mes, milions de gracies per aquells tres sonets que em dedica. Son un *capolavoro*. Això, naturalment, fent cas omis del “personatge” a qui van dirigits, i atenent-nos únicament a l'estructura del vers, a la galanura de les idees, a tota la resta, amb una paraula. I, enc que sien els tals sonets capaços de fer enrojolar un bloc mateix de marbre blanc, així mateix no puc negar que en rellegir-los ara damunt “Balears”, no m'hagin deixada bona boca.

També m'alegrà molt veure per aquells dies en el mateix periòdic el bell retrat de Vostè, molt encertat, per cert, i llegir l'entrevista a que fou sortmès pel *reporter*, en la qual m'ha tocat tornar sortir a rotlo... Vaja, que aquest pic serà estat V. el poeta gloriós, encara que bona part de la seva gloria la m'hauré xupada jo, que fins a tant arriba la seva noble amabilitat. — Però deixant anar ara aquestes coses i anant a la mes interessant, li diré que tenc un viu desig de conèixer aqueix sonet a Sant Francesc, tan justament llorejat, i digne company segurament dels Goigs a l'Assumpta. Es molt possible que no es vulgui publicar per ara, però enviar-ne copia per complaure un cor amic, es cosa molt distinta. — Esperant doncs, que quan li vengui be em voldrà donar aquest gust, i participant-li que a la fi m'ha deixada aquell reuma molestos que em donà tanta de matadura, i saludant cordialment tots els seus, resta de V. i de tots, ben afma en Crist.

Maria-Antònia Salvà

54

Lluchmajor 7 d'Agost - 1951

Sr. Miquel Duràn Saurina
Morell [sic] vermei — Alcúdia

Estimat amic Duran: Acab de rebre la seva carta, que m'ha donada particular alegria. Que mes voldria jo, sinó que aquells Goigs meus a Santa Catalina Thomàs, arribassin a l'honor d'esser publicats per Voste, aquí a Mallorca, a una impremta mallorquina que es a on mes els escau. Sens perdre temps som anada a cercar-los entre altres escrits i he de confessar-li que *m'han fet bona impressió*. — No mes tenc una dificultat i es: que havent estat premiats als tals Goigs en el certament literari de Valldemossa, quant la canonització, tenc por de que no quedassin *propietat* Deu sap de qui... Del jurat ó de la Parroquia de Valldemossa (ja no em recorda el premi d'on sortia, i no estic per anar a cercar *gambosins* per aclarir-ho. La dificultat es aquesta: sebre si hi ha lliberat per publicar els Goigs després de 21 any que fa que existeixen, o si cal demanar llecencia a qualcú. Si V. pogués solventar aquesta unica dificultat, la meva autorització de publicar la dita lletra ja la té. I mans besades.

Ara anem a la música: Jo mateixa vaig demanar-la a-n En Baltasar Samper, que hi posà particular esment i li donà un caient popular, com de *vou-veri-vou*. L'he cercada i no l'he trobada p'en-

lloc, jo qui em creia tenir-la dins la col·lecció de musiques posades a lletres meves. Però crec que a la nostra Parroquia l'han de tenir, perquè solien cantar els dits Goigs. Faré de veure-ho. En quant a-n En Baltasar Samper no sé en el dia per on navega... (si puc haver la música li escriuré a V. tot seguit per si vol fer el seu fet, i Deu li pac la caritat.

x x x

Molt re-de bé el seu Sonet de Sant Francesc! Li volia escriure sobre això, però he tengut força de quefers pressants i esperava relativa calma per fer-ho. –Enhorabona cordialíssima i una forta estreta de ma de la seva amiga en Jesús

Maria-Antònia Salvà

Si podia V. passar envant en això de la publicació dels Goigs damunt dits, voldria veure proves de la lletra.

55

Lluchmajor 9 d'Agost de 1951 – (dijous)

Benvolgut amic Duràn: Aquí té la música que En Baltasar Samper, pregat per mi, va posar als Goigs de la Santa Catalina Thomàs. Va sols la melodia perquè supòs que l'acompanyament no serà necessari. Però qual-se-vol hora volgués també l'acompanyament no te mes que dir-m'ho i li serà remès.

En quant al que li deia de que els tals goigs després d'esser premiats a certàmen degueren restar propietat de qualcú, crec que deu esser bé *un escriúpol de fra-gargai*, perquè en 21 any que contén d'existència, la propietat que pogués haver-hi, ja deu haver *re de prescrit*. Això Voste ho sabrà mes que jo.

Una altra cosa volia dir-li: -Al mateix certamen valldemossi en que foren premiats els Goigs, ho va esser també una poesia meua “*A Marquesina Gallard*” que després, molt comprimida, fou publicada a un dels meus llibres, però la primera versió, la llarga, la que fou premiada, m'ha desaparegut, no la trob per cap recó, i em sap greu perquè no puc re-fer-la de memòria. Si V., amb la cura amical que ha tengut de conservar els Goigs, hagués trobat també aquesta antiga poesia premiada, i m'en volgués remetre copia, em faria una grandíssima mercè.

Demanant a Nostre Senyor que li pac totes les seves gentileeses envers de mi i saludant la seva apreciable família, es repeteix de V. bona amiga en Crist

Maria-Antònia Salvà

56

Lluchmajor 26 Octubre de 1951 – (dimarts)

Molt estimat amic Duràn: La seva estimada i agraïdíssima carta em troba malalta, feta una pura llastima de injeccions de penicilina, olisalconforats pel cor, etc. etc. i no cal dir que *sensa una gota de delit*. – No puc, per tant, cercar-li la música d'En Samper. Si Nostre Senyor em te destinat que pugui sortir del present estat *llamantable* li tornaré escriure. Sia com sia, havent passada l'oportunitat de la festa de la Santa Mallorquina, la publicació dels Goigs (com V. fa notar acertadament) no corre pressa. Tot s'arreglarà si Deu ho vol. I no s'alarmi per això que li dic: - Primavera Estiu i Tardor d'enguany els he passats així com he pogut i estic per complir els 82 anys de vida, el proper dia 4 de Novembre.

En quant a la poesia premiada també a Valldemossa pel certamen de la canonització, seria per demés cercar-la perquè no la tenc. El títol era: “A Marquesina Gallart.” – Un dels meus llibres de poesia original en du un parell d'estrofes, = igual no res=.

Saludi per mi els seus. Encomani'm a Deu i compti sempre amb la vera amistat germanívola de la seva afma en Jesús

Maria-Antònia Salvà

57

Lluchmajor 11 de Novembre – 1951 –diumenge

Benvolgut amic Duràn: Per un voler de Deu que molt li agraesc, un bon amic, a la fi ha reeixit a trobar-me la poesia adjunta, que m'apressur a enviar-li sabent que a V. li interessava. Fou premiada a Valldemossa pel certamen de la canonització de la Santa mallorquina amb el premi ofert pel “Correo de Mallorca”.

x x x

He passat un fort temporal de resultes d'un fortíssim catarro que es complicà després amb l'intestí i amb el cor, i en vol de injeccions de *Penicilina* de *Transpulmin* i d'*Oli alcanforat* i medicines de tota mena... un *maremagnum!*... A la fi vaig deixar el llit, però els anys hi son, (diumenge passat en vaig complir 82) i em sent mancada de delit, per escriure fins i tot als amics entre els quals V. ha ocupat sempre un lloc tan distingit. En el dia el que em calen son oracions que m'ajudin a pujar al cel. Esper que ens hi re-veurem Voste i jo, pot ser a no tardar (?) Ben afma sempre

Maria- Antònia

58

Lluchmajor 3 Desembre – 1952

“Ave Maria Puríssima
concebuda sens pecat”

Benvolgut amic Duràn:

Deu li pac la seva condolencia i les seves oracions per l'animeta del meu caríssim germà Toni. Vostè qui ens coneixia a tots dos ja pot pensar com m'ha afectada aquesta mort. El difunt no era simplement *un* germa; era per dir-ho així *un altre jo*. Ambdós verem la llum en menys d'un any; (onze mesos i alguns dies separaren no mes la nostra naixença). Quedàrem a la primera edat orfanets de mare. Ell que era el mes grandet, recordava no mes haver-la vista morta. Jo, ni morta ni viva. Passàrem la nostra primera infància cuidats per una tia padrina, germana del nostre pare, que ens estimava en deliri, com si fos ella que ens hagues posats en el món. I així com ens assemblavem molt de caracter, compartint a tot-hora els jocs infantils i les carícies i ensenyances de la tia, arribarem a compenetrar-nos tant que la nostra compenetració i afecte mutu dura tota la vida.

Ara figuris la meva impressió, quan dextat el llit a on m'havien detinguda les xacres de la vellesa i volant amb els altres a Ciutat avisats de la gravetat del malalt, ja sagramentat el trobàrem en plena agonia, ni sols es donà compte de la meva presència. Aterrada, no vaig poder fer mes que aplicar-li el Crucifix a la boca, senyar-lo amb Ell repetides vegades i quedar-me allà a la vora, pregant de tot cor i esperant (encara!) una reacció una revivalla que ja no es produí. Deu l'hagi acollit en sa Misericòrdia, tan bo com era! tan cristià! I ens reuneixi eternament en el cel. Amen.

Jo segueisc molt envellida, física i mentalment. Es tot natural amb els 83 anys complits i els contra-temps de la vida, que com ens ensenya la fè, son ordenats per la sabia i amorosa Providència de Deu, pel be de les nostres animes i cal aprofitar-los per la gloria eternal.

Preguem un per l'altre, que pot-ser V. i jo la tenim ja ben aprop.

- *Afma en Jesús*
Maria-Antònia Salvà
Lluchmajor (Mallorca)

59

[Carta a Llorenç Maria Duran] Lluchmajor 6 de març – 1953

Sr. D. Llorenç Maria Duran Inca

Benvolgudíssim amic: Del llit estant a on fui viaticada i Extramaunciada el pasat dia 21 de Febrer i avui segueisc encara amb un peu dins la fossa com aquell qui diu: m'arriba com punxada dolorosíssima la nova del traspàs del seu boníssim i estimadíssim Pare que Deu tingui, un dels meus millors amics de tota la vida preclaríssim poeta i a mes un Sant com tots sabem. Pot ser ens hagim de donar l'arveure definitiu en terres millors.

Entre tant rebin tots Vostès el condol mes intens amb la seguretat de que la seva lletra tan sentida i amical m'ha feta plorar com una Magdalena.

Tinc una fortíssima bronco-pneumonia qui no m'arriba a passar i avui primer divendres de Març m'han portada novament l'Eucaristia a casa. Preguin per mi amb la seguretat que ho fa de tot cor per l'inoblidable poeta la bona amiga de tots Vostes.

Maria-Antònia Salvà

60

[Felicitació de Nadal dirigida a Llorenç Maria Duran]

Santes i joïoses festes de Nadal i cap-d'any amb el preat record del seu inoblidable pare.

Maria- Antonia
Lluchmajor 23-XII- 53